

IESTYN ap GWRGANT (fl. 1081-93), rheolwr annibynnol olaf Morgannwg

Enw: Iestyn ap Gwrgant

Plentyn: Goronwy ab Iestyn

Plentyn: Gruffydd ab Iestyn

Plentyn: Caradog ab Iestyn

Rhiant: Angharad ferch Ednowain ap Bleddym

Rhiant: Gwrgant ab Ithel

Rhyw: Gwryw

Galwedigaeth: rheolwr annibynnol olaf Morgannwg

Maes gweithgaredd: Gwleidyddiaeth a Mudiadau Gwleidyddol; Teuluoedd Brenhinol a Bonheddig

Awdur: Ceinwen Hannah Thomas

Mab Gwrgant ab Ithel. Ychydig a wyddys i sicrwydd amdano. Ymddengys mai Caerdydd oedd y man y rheolai ohono, eithr nid oes wybodaeth ynghylch maint y tiroedd yr oedd yn ben arnynt; ni allai fod yn bennaf gŵr ym Morgannwg hyd 1081, y flwyddyn y lladdwyd **Caradog ap Gruffydd**, a oedd yn rheoli'r dalaith honno o c. 1075 ymlaen. Yn 1080 gŵr gweddol ddinod oedd Iestyn pan oedd yn un o dystion llai pwysig dogfen yn dangos i '**Caractocus rex morgannuc**' roddi tir i Landaf. Ac eto, cyn ei farw, yr oedd yn ddigon pwysig i feddu 'teulu' neu osgordd dywysogaidd a oedd yn ddigon cref i halogi cysegrle Llandaf; am y weithred hon bu gorfod i Iestyn dalu iawn drwy roddi tir i'r esgobaeth honno. Sylfaenodd bumed gwehelyth frenhinol Cymru; y mae mwyafrif hen deuluoedd uchelwyr Morgannwg yn hawlio disgyn ohono.

Y mae hanes adnabyddus am Sir Forgannwg - hanes sydd cyn hyned â'r 15fed ganrif o leiaf - yn cysylltu enw Iestyn â'r modd y llwyddodd y Normaniaid i oresgyn y dalaith. Yn ôl yr hanes hwn llwyddodd Iestyn, drwy ei gâr, **Einion ap Collwyn**, a oedd yn alltud yn Lloegr, i gael cymorth Robert Fitzhamon yn erbyn **Rhys ap Tewdwr**, a laddwyd gan Iestyn ym Mhenrhys. Talodd Iestyn i'r Normaniaid am eu cymorth eithr gwrthododd gyflawni'r addewid a roesai i **Einion ap Collwyn** - sef rhoddi ei ferch iddo yn wraig. Gofynnodd **Einion** i'r Normaniaid a ymadawsai ddychwelyd, gorchfygwyd Iestyn gan y rheini a rhannwyd ei diroedd gorau, sef tiroedd rhannau isaf y wlad, yn eu plith eu hunain, gan adael y Blaeneudir yn unig i'r Cymry. Ffodd Iestyn - i abaty Keynsham, yn ôl un fersiwn o'r hanes, a bu farw yno. Yn y manylion hynny lle y mae'r hanes hwn yn cyffwrdd â ffeithiau gwybyddus y mae'n hawdd profi ei fod yn anghywir; e.e. ni sylfaenwyd abaty Keynsham hyd 1169 - a lladdwyd **Rhys ap Tewdwr** yn ymyl Aberhonddu yn ystod wythnos y Pasg, 1093.

Awdur

Ceinwen Hannah Thomas, (1911 - 2008)

Ffynonellau

G. T. Clark, *The land of Morgan being a contribution towards the history of the lordship of Glamorgan* (Llundain 1883), 6, 30, 38, 77, 131

G. T. Clark, *Limbus Patrum Morganiae et Glamorganiae* (1886), 23-4, 124, 129

Oxford Dictionary of National Biography

Heraldic Visitations of Wales and Part of the Marches between the years 1586 and 1613, under the authority of Clarendieux and Norroy, two kings at arms(Llandovery 1846), ii, 20, 56-7

J. E. Lloyd, *A History of Wales from the Earliest Times to the Edwardian Conquest*(London 1911), 402, 440

John Leland, *The Itinerary in Wales of John Leland in or about the years 1536-1539* (London 1906)

The Text of the Book of Llan Dŷŷŷ (Oxford 1893), 271-3

Rice Merrick, *Morganiae Archaographia: A book of Glamorganshire antiquities* (Broadway 1825), 3, 6-8, 12-23, 43, 50-1

L. D. Nicholl, *The Normans in Glamorgan, Gower and Kidweli* (Caerdydd 1936), xiii, 18, 36, 67-180

Thomas Nicholas, *Annals and Antiquities of the Counties and County Families of Wales*(London 1872), cyf.I, 239

Thomas Nicholas, *Annals and Antiquities of the Counties and County Families of Wales*(London 1872), cyf.II, 488, 490

Trafodion Anrhydeddus Gymdeithas y Cymmrodorion, 1899 - 1900, 145-8, 162

G. J. Williams, *Traddodiad Llenyddol Morgannwg* (1948), 26, 34, 184-91, 203-4, 209

Darllen Pellach

Erthygl Wicipedia: Iestyn ap Gwrgant

Dolenni Ychwanegol

Wikidata: Q1087998

Dyddiad cyhoeddi: 1953

Hawlfraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/>

Arddull APA

Thomas, C. H., (1953). IESTYN ap GWRGANT (fl. 1081-93), rheolwr annibynnol olaf Morgannwg. *Y Bywgraffiadur Cymreig*. Adferwyd 9 Tac 2024, o <https://bywgraffiadur.cymru/article/c-IEST-APG-1045>

CC BY-NC-ND

Preifatrwydd a Chwcis
Hawlfraint
Y Prosiect
Cymorth
Cysylltu

LGC
NLW

LLYFRGEL
THE NATION

Nodi gan
Llywodraeth Cymru
Governed by
Welsh Government